

Razılaşdırılıb:

Azərbaycan Respublikası
Maliyyə Nazirliyinin
Dövlət Sığorta Nəzarəti Xidmətinin
rəisi N.C.Xəlilov

İmza _____ M.Y.

Tarix: 26 / yanvar 2012-ci il

Təsdiq edilmişdir:

“Günay Sığorta” ASC-nin
İdarə Heyətinin sədri vəzifəsini
icra edən V.Rəcəbov

İmza _____ M.Y.

Tarix: / 27 / 12 2011-ci il

YÜK SİĞORTASININ QAYDALARI

YÜK SİĞORTASININ QAYDALARI

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Bu Qaydalar Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, «Sığorta fəaliyyəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu və digər normativ-hüquqi aktlara uyğun olaraq hazırlanmışdır.

1. SİĞORTA PREDMETİ VƏ SİĞORTA SİNFİ

Bu Qaydalar əsasən sığorta predmeti sığorta müqaviləsi üzrə sığortalanan əmlak mənafelərinin aid olduğu yüküdür.

Bu Qaydalarla müəyyən olunan sığorta növü sinfinə görə yüklərin (nəqliyyat) sığortası sinfinə aid edilir

2. SİĞORTANIN ƏHATƏ DAİRƏSİ

a. Bu sığorta Qaydaları (şərtləri) ilə, sığorta müqaviləsinin mövzusunə daxil olan yükün, müqavilədə göstərilən vaxt və ya daşıma müddəti ərzində müqavilədə göstərilən dəniz, avtomobil, hava nəqliyyat vasitələri və habelə dəmir yolu vasitəsilə ilə daşınması və yaxud daşınması zamanı olan hansısa bir anbarda müvəqqəti olaraq saxlandığı zaman məruz qaldığı sığorta hadisələri nəticəsində dəyən ziyan və zərərlərə əlavə edilmiş xüsusi şərtlər daxilində təminat verilir.

b. Sığorta müqaviləsində istifadə edilən Yük termini, həyata keçiriləcək daşımının xarakterinə uyğun olaraq qablaşdırılmış kommersiya mallarını əhatə edir. Bununla birlikdə Sığortaçı qəbul etdiyi hallarda istifadə edilmiş əşyalar, qüsurlu və ya geri qaytarılan mallar, Sığortalının razılığı ilə gəminin göyertəsində daşınan yüklər, eləcə də örtüksüz yük maşınında və ya açıq vaqonda daşınan yüklər, şəxsi əşyalar və ya əl yükləri, canlı heyvan və poçt göndərişləri də, bu ümumi şərtlərə əsasən Yük sayılır.

3. SİĞORTA TƏMİNATININ ƏHATƏ DAİRƏSİ

Sığorta təminatı baş vermiş hadisə nəticəsində yükə dəymiş ziyan və zərəri və yaxud onlarla əlaqədar xərcləri əhatə edir. Ziyan və zərərin və yaxud xərclərin miqdarı və mahiyyəti, təminata daxil edilən hadisələr və istisnalar sığorta şəhadətnaməsinə əlavə edilən xüsusi şərtlərə (klozlara) əsasən müəyyən edilir.

4. SİĞORTA TƏMİNATINA DAXİL OLAN ZƏRƏR

Sığorta şəhadətnaməsinin şərtləri daxilində aşağıdakı hadisələr nəticəsində dəyən ziyan və zərər sığorta təminatına daxil olunur:

- Fırtına, gəminin batması, sahilə toxunması, quru və ya qum üzərinə çıxması kimi hallarla əlaqədar sığortalanmış əmtələrin, qismən və ya tamamilə zərər çəkməsi;
- Kapitan və ya gəmi işçilərinin firıldağı;
- Gəminin oturməsi, toqquşması, hərəkətsiz və ya səyyar bir cismə (buz da daxil olmaqla) toxunması ilə əmtənin dənizə atılması;
- Yanğın, partlayış;
- Yükləmə (yenidən yükləmə) və boşaltma zamanı bir və ya bir neçə bağlamanın düşməsi;
- Dəniz qəza təhlükələri ilə əlaqədar olan bütün növ ziyan və zərər

5. SİĞORTA TƏMİNATINA DAXİL OLMAYAN ZƏRƏR (İSTİSNALAR)

a.Aşağıdakı hadisələr nəticəsində dəyən zərər və ziyanlar sığorta təminatına daxil deyildir:

- Oğurluq, müsadirə, həbs, təsir göstərmə, gecikmə və ya bunlarla əlaqədar hər cür təşəbbüslər;
- Düşmənçilik və müharibə xarakterli hərəkətlər (müharibə elan edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq). Lakin bu şərt, təcavüzkar bir dövlət tərəfindən və ya təcavüzkar bir dövlət əleyhinə olan hərəkətlər ilə əlaqədar (gəminin və ya toqquşma zamanı bu toqquşmaya qarışmış digər bir gəminin həyata keçirdiyi səfər xidmətin növü və ya mahiyyətindən asılı olmayaraq) olmazsa, toqquşma, (mina istisna olmaqla) hərəkətsiz və ya hərəkət edən bir cismə toxunma, quruya oturma, fırtına və yanğın sığorta təminatından kənar qala bilməz; (bu maddəyə əsasən, dövlət tabeliyində və sərəncamında olan dəniz, quru və ya hava silahlı qüvvələri dövlət anlayışı ilə eyniləşdirilir).
- Vətəndaş müharibəsi, iğtişas, üsyan və ya bunların səbəb olduğu daxili münaqişə, habelə dəniz quldurluqları; (Bütün hallarda, mina, bomba və digər hərbi silahların və sursatların sığortalanmış əmtəyə vurduğu ziyan və zərər sığorta təminatına daxil deyildir.)
- Tətil, müəssisələrin sahibkar tərəfindən bağlanması, lokaut, iğtişaslar və xalq hərəkətləri;

b.Aşağıdakı halların birbaşa və ya dolayısıyla səbəb olduğu ziyan və zərər sığorta təminatına daxil deyildir:

- Gizli və ya qadağan olunmuş ticarət, qaçaqmalçılıq;
- İdxal, ixrac və tranzit qayda və qanunlarının pozulması;
- Sığorta müqaviləsi bağlanan zaman yalan məlumat vermə Sığortalının, vəkil və ya nümayəndəsinin qəsdən və ya qüsurlu hərəkətləri.

c.Aşağıdakı xüsusi hallar, sığorta müqaviləsi xüsusi qəzalar da daxil edilməklə bağlansa da, sığorta təminatı xaricindədir:

- Əmtəə daşınmasında səbəbindən asılı olmayaraq baş vermiş gecikmələr, zəmanət və ya dayanmalar;
- Yükləmə və ya boşaltma əməliyyatları və bunlara aid olan vergi, rüsum və xərclər
- Valyuta məzənnəsi və bazar qiymətinin fərqləri və ya faiz itkiləri;
- Təhvil verməyə və ya gecikməyə görə ödənilən cərimə faizləri, gəlirdən məhrum olma;
- Əmtəələrə təsir edə biləcək bütün növ qəza, ziyan, dağılma və itkilər;
- Əmtələrin lazımı qaydada hazırlanmaması və ya qablaşdırmanın keyfiyyətsizliyindən irəli gələn ziyan və zərər;
- Hava və atmosfer şəraitinin təsiri, çürümə və aşınmalar, siçovul, gəmirici və digər həşəratların vurduğu zərər;

d. Sığortanın daşımını bilavasitə özü və ya işçiləri vasitəsi ilə həyata keçirdiyi təqdirdə, kapitanın və gəmi işçilərinin pis niyyətli hərəkətlərinin, diqqətsizliklərinin, ehtiyatsızlıqlarının səbəb olduğu ziyan və zərər sığorta təminatına daxil deyildir.

e. Sığortalı məlumatı olduğu halda, barıt, fulmikaton, kibrit, xam neft, benzin, fosfor, kimyəvi maddələr, dinamit, nitroqliserin və bu kimi tez reaksiyaya girən və partlaya bilən maddələr və sönməmiş əhəng, dağıdıcı mayelər, zəhərləyici və yaxud pis qoxulu maddələr, sığortalanmış əmtəələrlə bir yerdə yüklənib və ya boşaldılırsa, bu cür əmtələrin bir yerdə olması və ya onlara yaxın qoyulması ilə əlaqədar meydana gələcək ziyan və zərər sığorta təminatına daxil olan hər hansı bir hadisənin baş verib - verməməsindən asılı olmayaraq Sığortacı tərəfindən ödənilmir.

6. ƏLAVƏ SİĞORTA MÜQAVİLƏSİ BAĞLAMAOLA SİĞORTA TƏMİNATINA DAXİL OLAN ZƏRƏR

- a. Yağış suyu, anbar buğları və bunların səbəb olduğu zərər;
- b. Oksidləşmə və ya paslanma, sınma, oğurlanma, qeyri-adi axın, malın özəyində, görünüşündə, rəngində, dadında və ya iyində (qoxusunda) dəyişiklik əmələ gətirən hər cür xarab olmalar, (ziyan və ya zərər sığortalanmış risklərdən birinin nəticəsində baş vermiş olsa belə);
- c. Əmtələrin dağılıb saçılması, qızışması və quruması dəymiş ziyan və zərər sığortalanmış riskdən baş vermiş olsa belə sığorta təminatı xaricindədir.

7. ƏLAVƏ SİĞORTA HAQQI ÖDƏMƏKLƏ SİĞORTA TƏMİNATINA DAXİL OLAN ZƏRƏR

a. Müəyyən edilmiş və ya təsdiqlənmiş hərəkət marşrutunun və ya son ünvanın dəyişdirilməsi və yaxud daşıma müqaviləsinə əsasən gəmi sahibinə və ya gəmi icarədarına verilən səlahiyyətlərindən hər hansı birinin düzgün yerinə yetirilməməsi nəticəsində sığorta riskinin mahiyyətində hər hansı bir dəyişiklik baş verərsə, və yaxud sığortalanmış əmtəənin, gəminin və ya səfərin tarif və ya cədvəlində nə isə yaddan çıxarsa və ya bir yanlışlıq olarsa, bu zaman sığorta, tələb olunan əlavə haqqın ödənilməsi şərti ilə qüvvədə qalır.

b. Sığorta müqaviləsi ilə gəmi sahibinə və ya gəmi icarədarına verilmiş səlahiyyətlərin hər hansı birinin yerinə yetirilməsi nəticəsində əmtəənin, həmin müqavilədə göstərilən limana deyil, başqa bir limana aparıldığı hallarda:

- Əmtəələr, bu liman və ya ərazidə satılıb qurtarana qədər və ya sığorta müddətinin başa çatması Sığortaçıya bildirilənə qədər, tərəflər arasında razılaşdırılaraq əlavə sığorta haqqı ödənilməsi şərti ilə, sığorta şəhadətnaməsində göstərilən şərtlər daxilində, sığorta təminatı daxilindədir. Sığorta müddətinin başa çatması ilə əlaqədar bu bənddə göstərilən iki şərtədən hansı tez gerçəkləşərsə, sığorta həmin şərtə əsasən başa çatmış olur;
- Əmtələrin, yenidən sığorta şəhadətnaməsində göstərilən təhvil vermə yerinə və ya hansısa digər bir təhvil vermə yerinə göndərilməsi hallarında, yenə də tərəflər arasında razılaşdırılacaq əlavə sığorta haqqının ödənilməsi şərti ilə, əmtəələr həmin təhvil vermə yerinə çatdırılana qədər sığorta şəhadətnaməsinin şərtləri daxilində sığorta təminatı altında olurlar. Sığortaçı daşıma müqaviləsi başa çatdıqdan sonra gecikmə, Sığortalı əmtəənin qüsurlu olması, növü və mahiyyəti ilə əlaqədar olan ziyan və zərəərə görə cavabdeh deyildir.

8. SİĞORTA HAQQININ ÖDƏNİLMƏSİ

Sığortaçının məsuliyyəti sığorta müqaviləsi imzalandığı andan başlayır. Sığorta haqqı, başqa bir şərt nəzərdə tutulmazsa, sığorta şəhadətnaməsi tərtib edilməmiş olsa da, müqavilə imzalandığı zaman ödənilir.

9. SİĞORTA DƏYƏRİ

a. Tərəflər arasında qiymətləndirmə zamanı başqa şərtlər nəzərdə tutulmamışdırsa, yükün yüklənmə tarixindəki dəyəri və gəmiyə yüklənənə qədər (sığorta haqqı da daxil olmaqla) çəkilən bütün xərclərin cəmi yükün sığorta dəyərini əmələ gətirir. Tərəflərin qarşılıqlı razılığına əsasən nəqliyyat haqqı, daşıma zamanı və yükün ünvanlandığı son məntəqədə çəkilən xərclər də sığorta dəyərinə əlavə edilə bilər. Nəqliyyat haqqı və yuxarıda göstərilən xərclər sığorta etdirilmiş olsalar da, hadisə baş verdiyinə görə həmin xərclərin çəkilməyən hissələrinə görə ödəniş verilmir.

b. Sığortalı, nəzərdə tutulan gəlir və ya komission haqlarını da sığorta etdirmək istəyərsə, bu, sığorta şəhadətnaməsində ayrıca göstərilməlidir.

10. YÜKÜN DƏYƏRİNDƏN ARTIQQ VƏ ƏSKİK OLAN SIĞORTA

Siğorta məbləği siğorta dəyərindən çox ola bilməz. Belə olan halda artıq olan hissə etibarsız sayılır. Siğorta məbləği siğorta dəyərindən az olduğu hallarda siğorta ödənişi siğorta məbləği ilə siğorta dəyəri arasındakı nisbətə uyğun olaraq ödənilir.

11. SIĞORTANIN MÜDDƏTİ, TƏMİNATIN BAŞLANMASI VƏ SONA ÇATMASI

a. Siğorta, şəhadətnamədə göstərilən müddət və hərəkət marşrutu üçün etibarlıdır. Səfərin və ya müddətin başlaması, davam etmə müddəti və sona çatması siğorta şəhadətnaməsinə əlavə edilən xüsusi şərtlərə (klozlara) əsasən müəyyən edilir.

b. Siğorta şəhadətnaməsində göstərilən hərəkət marşrutu və ya nəqliyyat vasitəsi, hadisə baş verməmişdən əvvəl, Siğortalının razılığı olmadan dəyişdirildiyi təqdirdə siğorta təminatı, vəziyyətin Siğortaçıya bildirilməsi və lazım olarsa, əlavə siğorta haqqı alınması şərti ilə davam etdirilə bilər.

12. SIĞORTA MÜQAVİLƏSİNƏ VAXTINDAN ƏVVƏL XİTAM VERİLMƏSİ

12.1 Siğorta qanunvericiliyində və ya könüllü siğorta müqaviləsində nəzərdə tutulmuş hallarda, həmçinin tərəflərin başqa cür razılaşmasına əsasən, siğorta müqaviləsinə Siğortalının və ya Siğortaçının tələbi ilə vaxtından əvvəl xitam verildikdə, bu barədə bir tərəf digərinə ən azı 30 gün əvvəl (siğorta müqaviləsi beş ildən çox müddətə bağlanmış olduqda 60 gün, 3 aydan az müddətə bağlanmış olduqda isə 5 iş günü əvvəl), tələbini əsaslandırıdığı yazılı bildiriş göndərməlidir.

12.2 Siğorta müqaviləsinə (qrup halında siğorta zamanı həm də müqaviləyə hər hansı bir siğorta predmetinə münasibətdə) Siğortalının tələbi ilə vaxtından əvvəl xitam verildikdə, siğorta qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, Siğortaçı həmin müqavilə üzrə işlərin aparılması xərclərini çıxmaqla müqavilənin (qrup halında siğorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir siğorta predmetinə münasibətdə) qurtarmamış müddəti üçün siğorta haqlarını ona qaytarır. Əgər bu tələb Siğortaçının siğorta müqaviləsi üzrə vəzifələrini yerinə yetirməməsi ilə bağlıdırsa, Siğortaçı siğorta haqlarını (qrup halında siğorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir siğorta predmeti üzrə ödənilmiş siğorta haqlarını) bütünlüklə Siğortalıya qaytarır.

12.3 Siğorta müqaviləsinə (qrup halında siğorta zamanı, həm də müqaviləyə hər hansı bir siğorta predmetinə münasibətdə) Siğortaçının tələbi ilə vaxtından əvvəl xitam verildikdə o, siğorta haqlarını (qrup halında siğorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir siğorta predmeti üzrə ödənilmiş siğorta haqlarını) bütünlüklə Siğortalıya qaytarır. Əgər bu tələb Siğortalının siğorta müqaviləsi üzrə vəzifələrini yerinə yetirməməsi ilə bağlıdırsa, Siğortaçı həmin müqavilə üzrə işlərin aparılması xərcləri çıxılmaqla, müqavilənin qurtarmamış müddəti üçün siğorta haqlarını (qrup halında siğorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir siğorta predmeti üzrə ödənilmiş siğorta haqlarını) qaytarır.

12.4 Siğorta müqaviləsinə (qrup halında siğorta zamanı həm də müqaviləyə hər hansı bir siğorta predmetinə münasibətdə) vaxtından əvvəl xitam verildiyi halda, əgər xitam verilməyə qədər Siğortaçı tərəfindən Siğortalıya ödənilmiş siğorta haqqına (qrup halında siğorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir siğorta predmeti üzrə ödənilmiş siğorta haqlarına) bərabər və ya ondan çox miqdarda siğorta ödənişi verilmişdirsə, siğorta haqqı (qrup halında siğorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir siğorta predmeti üzrə ödənilmiş siğorta haqları) Siğortalıya qaytarılır.

12.5 Sığorta müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verildiyi halda, əgər xitam verilmə anınadək Sığortaçı tərəfindən Sığortalıya ödənilmiş sığorta haqqından (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqlarından) az miqdarda sığorta ödənişi verilmişdirsə, həmin sığorta haqqı məbləği ilə sığorta ödənişi məbləği arasındakı fərq miqdarında sığorta haqqının Sığortalıya qaytarılması müvafiq olaraq bu Maddənin 12.1-ci və 12.2-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

12.6 Sığorta müqaviləsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyində müəyyən edilmiş qaydada xitam verilmiş hesab edildikdə, Sığortaçı həmin müqavilə üzrə işlərin aparılması xərclərini çıxmaqla müqavilənin (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmetinə münasibətdə) qurtarmamış müddəti üçün sığorta haqlarını, bu Maddənin 12.3-cü və 12.4-cü maddələrinin tələbləri nəzərə alınmaqla, Sığortalının qanuni nümayəndəsinə qaytarır.

12.7 Əgər Sığorta müqaviləsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, işlərin aparılması xərcləri dedikdə inzibati xərclər və sığorta ödənişi nəzərdə tutulur.

13. AZADOLMA

Müqavilədə başqa bir şərt nəzərdə tutulmadıqda, ödəniş azadolma tətbiq edilmədən ödənilir. Azadolma nəzərdə tutularsa, onun forması, məbləği və tətbiqi qaydaları xüsusi şərtlə müəyyən edilir.

14. TƏRƏFLƏRİN HÜQUQU VƏ VƏZİFƏLƏRİ

14.1 Sığortalının hüquqları:

14.1.1 Sığortaçının Sığorta müqaviləsinin şərtlərinə əməl etməsini yoxlamaq, o cümlədən Sığortaçıdan maliyyə sabitliyi barədə, kommersiya sirri olmayan məlumatı əldə etmək;

14.1.2 Sığorta hadisəsi baş verdikdə Sığortaçıdan sığorta ödənişini həyata keçirməyi tələb etmək.

14.2 Sığortalının vəzifələri:

14.2.1 Sığorta haqqını Sığorta müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş məbləğdə və müddətdə ödəmək;

14.2.2 Sığorta müqaviləsinin bağlanması üçün zəruri olan, eyni zamanda sığorta müqaviləsi ilə bağlı digər məlumatları Sığortaçıya təqdim etmək;

14.2.3 Sığorta müqaviləsi bağlanarkən Sığortalı özünə məlum olan və Sığortaçının müqavilədən imtina etmək, yaxud onu məzmunu dəyişdirilmiş şəkildə bağlamaq qərarına təsir göstərə bilən bütün hallar barədə Sığortaçıya məlumat vermək;

14.2.4 Sığorta müqaviləsinə aid olan sənədlərin qorunub saxlanmasını təmin etmək.

14.3 Sığortaçının hüquqları:

14.3.1 Sığortalı tərəfindən verilən məlumatları və həmçinin Sığortalı və Sığorta olunan tərəfindən Sığorta müqaviləsinin şərtlərinə riayət edilməsini yoxlamaq;

14.3.2 Bu Qaydalarda nəzərdə tutulmuş hallarda sığorta ödənişini həyata keçirməkdən imtina etmək, belə ödənişlərin həyata keçirildiyi hallarda Sığortalı tərəfindən geri qaytarılmasını tələb etmək;

14.3.3 Sığortalı ona məlum olan riskin qiymətləndirilməsi üçün əhəmiyyətli hallar barəsində və sığorta hadisəsi haqqında Sığortaçıya qəsdən yanlış məlumat verməsi aşkar olunarsa sığorta ödənişini həyata keçirməkdən imtina etmək;

14.3.4 Sığorta haqqının hər-hansı ödənilməmiş hissəsi sığorta müqaviləsində göstərilən müddət ərzində ödənilmədikdə, Sığorta olunanlara xidmətlərin göstərilməsini dayandırmaq yaxud Sığorta müqaviləsinə xitam vermək;

14.3.5 Bu Qaydalarda nəzərdə tutulmuş qaydada və şərtlərlə sığorta müqaviləsinə xitam vermək.

14.4 Sığortaçının vəzifələri:

14.4.1 Müəyyən edilmiş müddətdə Sığorta şəhadətnaməsini Sığortalıya təqdim etməlidir;

14.4.2 Sığorta hadisəsi baş verdiyi halda müvafiq sənədlər əsasında sığorta ödənişi həyata keçirmək;

14.4.3 Sığortalı ilə münasibətlərdə məxfiliyi təmin etmək;

14.4.4 Sığorta müqaviləsinin vaxtından əvvəl xitam edilməsi halında, bu Qaydalarda müəyyən edilmiş qaydada hesablanmış məbləği 30 (otuz) bank günü ərzində Sığortalıya qaytarmaq.

ZƏRƏR VƏ ÖDƏNİŞ

15. SİĞORTA HADİSƏSİ BAŞ VERƏN ZAMAN TƏRƏFLƏRİN HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

Hər iki tərəfin qarşılıqlı surətdə hüquqlarının qorunması şərti ilə, bütün növ mühafizə tədbirlərinin görülməsi və ya bunların həyata keçirilməsinin aidiyyəti üzrə tələb edilməsi, sığortalanmış əmtəələrin xilas edilməsinə nəzarət və ya xilasetmə işini bilavasitə təşkil etmək Sığortalı üçün məcburidir. Sığortaçının isə bu işlərdə iştirak etmək səlahiyyəti vardır. Sığortaçının bu işlərdə iştirakı, onun səlahiyyət və hüquqların öz üzərinə alması və ödəniş məsuliyyətini qəbul etməsi kimi başa düşülməməlidir.

Sığortaçı ödəniş hüquqlarını müdafiə və ümumiyyətlə hər cür araşdırmalar aparmağa təşəbbüs göstərə bilər, gəmi zərər çəkərsə və ya səfərə çıxmaq üçün yararsız vəziyyətə düşərsə, Sığortalı əmtəənin başqa bir nəqliyyat vasitəsilə sahibinə göndərilməsinə cəhd göstərə bilər. Sığortalı belə hallarda sığortaçı ilə tam həmrəy olmalı və lazımı sənəd və məlumatları Sığortaçıya təqdim etməlidir.

Sığortalı daşıyıcı və ya bilavasitə cavabdeh olan üçüncü şəxslər əleyhinə olan Sığortaçı tərəfindən qaldırılmış ödəniş iddialarının və hüquqlarının müdafiə edilməsi üçün lazımı tədbirlər görməyə və lazım olarsa, işin araşdırılması üçün Sığortaçı ilə qeyd-şərtsiz əməkdaşlıq etməyə görə məsuliyyət daşıyır.

Sığortalı mühafizə tədbirlərinin görülməsi ilə əlaqədar, istər özü, istərsə də əmtəəni qəbul edənlərin, ekspeditorların onların işçilərinin və ya öz yerlərinə təyin etdikləri səlahiyyətli şəxslərin səhlənkarlığına görə, Sığortalıya dəyən zərər həcmində cavabdehdir.

Cavabdeh şəxsdən alınaraq, Sığortalı tərəfindən, habelə, əmtəəni qəbul edən, ekspeditor, onların nümayəndələri və yaxud öz yerlərinə təyin etdikləri səlahiyyətli şəxs tərəfindən istifadə olunan vəsait Sığortaçının ödəyəcəyi ödəniş məbləğindən çıxılır.

Sığorta ödənişi verildikdən sonra Sığortalının təqsirkar üçüncü şəxslərə qarşı olan iddia hüququ Sığortaçıya keçir. Sığortalı, Sığortaçının tələbinə əsasən bu barədə sığorta ödənişi qəbzində və yaxud əlaqədar başqa bir sənəddə müvafiq qeyd etməlidir.

Sığortalıya məxsus hüququn bu prinsipə əsasən Sığortaçıya verilməsi sığorta ödənişi məbləği ilə məhdudlaşır.

16. ZİYAN VƏ ZƏRƏRİN MÜƏYYƏNLƏSDİRİLMƏSİ

Hadisə zamanı dəyən qismən ziyan və zərər, sığorta şəhadətnaməsinin ümumi şərtləri qüvvədə qalmaqla, Sığortaçının həmin ərazidəki qəza nümayəndəsinin iştirakı ilə və əgər Sığortaçının həmin ərazidə qəza nümayəndəsi yoxdursa, yerli qanun və qaydalara əsasən müəyyən edilir. Bu əməliyyat əmtəənin boşaldılmasından sonra 5 gün ərzində və əmtəə sahibinə təhvil verilməmişdən əvvəl həyata keçirilməlidir. Yuxarıdakı şərtlərin yerinə yetirilməməsi məcburi səbəblərdən irəli gəlmiş olduğu Sığortalı tərəfindən sübut olunmasa, Sığortaçı ödəniş tələbini rədd etmək hüququna malikdir;

Ziyan və zərərin müəyyən edilməsi ilə əlaqədar çəkilən xərclər və ekspertlərə ödənen haqqlar əmtəə sahibi tərəfindən ödənilir.

Müəyyən edilən ziyan və zərər bütövlükdə və ya qismən sığortalanmış riskdən meydana gəlmiş olarsa, Sığortaçı tərəfindən ödənilir.

Sığortaçı xüsusi qəza ilə əlaqədar ödəniş tələb edilən zaman əmtəələrin zərər çəkmiş hissənin qiymətinin müəyyən edilməsi üçün həmin əmtəənin birja yolu ilə satışını tələb edə bilər. Sığortaçının bu hərəkəti, onun sahibkarlıq hüququnu qəbul etməsi kimi başa düşülməməlidir.

17. SİĞORTA ÖDƏNİŞİNİN HESABLANMASI

Sığortalı yükə dəymiş zərərin məbləğini, hadisə baş verən zaman zədələnmiş yükün dəyəri ilə hadisə baş verməmişdən əvvəlki son məntəqədə yükün dəyəri arasındakı faiz nisbətindən sığorta dəyərində vurulması yolu ilə müəyyən edir. Zədələnmiş yükün dəyəri, qiymətləndirmə yolu ilə, və ya sığortaçının razılığı ilə hərrac yolu ilə müəyyən edilir. Zədələnmiş yükün dəyəri həmin yükün son təyinat məntəqəsindəki bazar qiymətindən çox ola bilməz.

18. SİĞORTA ÖDƏNİŞİNİN ÖDƏNİLMƏSİ

Sığortalı tərəfindən müvafiq sənədlərin təqdim olunması vaxtından etibarən 15 iş günü ərzində Sığortaçı sığorta ödənişinin verilməsi, yaxud sığorta ödənişi verməkdən imtina olunması haqqında qərar qəbul edir.

Sığorta ödənişinin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan sənədlərin siyahısı:

- Sığorta ödənişinin verilməsi barədə ərizə;
- Sığorta şəhadətnaməsi;
- Baş vermiş hadisə ilə bağlı aidiyyətli orqanların tərtib etdiyi sənədlər (arayış, akt, rəy və s.);
- Yükün daşınmasına aid olan sənədlər;
- Yükün siyahısı;
- Zərər dəymiş əmlakın qüsur siyahısı;
- Zərərlə bağlı müstəqil ekspertlərin tərtib etdikləri rəy və zərər hesabı;
- Baş vermiş sığorta hadisəsi üzrə zəruri olan digər sənədlər.

Sığortaçının ümumi qəza cavabdehliyi payları və ümumi qəza prinsipləri çərçivəsində ödəməli olduğu ödəniş məbləği, daşıma müqaviləsində göstərilən ərazidə sığorta müqaviləsinin şərtlərinə uyğun olaraq müəyyən edilir. Əgər, bu şərtin həll olunma prinsipi sığorta müqaviləsində qeyd olunmamışdırsa, ödəniş məbləği sığortalanmış səfərin başa çatdığı ərazidə mövcud olan qanun və qaydalara əsasən tənzimlənəcək dispaşa vasitəsi ilə müəyyən edilir.

Sığortalının ümumi qəza cavabdehliyi payı ödədiyi (ödəməyə məsul edildiyi) zaman, əgər cavabdehliyə daxil olan əmtəə, ümumi qəzada iştirak payının hamısı ilə sığorta olunmuşdursa, ödənəcək ödəniş məbləği cavabdehlik payının hamısından ibarət olur. Lakin, əmtəə bütövlükdə deyil, qismən sığorta olunmuşdursa, Sığortaçı tərəfindən ödənəcək ödəniş məbləği həmin nisbətə uyğun olaraq azaldılır. Əgər iştirak qiymətindən müəyyən çıxılma edilməklə Sığortaçı tərəfindən ödənilməli olan bir xüsusi qəza baş verərsə, Sığortaçının cavabdehlik payının müəyyən edilməsi üçün bu miqdar sığorta dəyərindən çıxılır.

Ümumi qəza prinsipləri çərçivəsində ödənilməli olan bilavasitə cavabdehlik payları müəyyən olunması üçün də bu şərt tətbiq edilir.

Göyertəyə və ya göyertənin üzərində ayrılmış xüsusi yerlərə yüklənmiş əmtəələrə dair qarşılıqlı bir şərt yoxdursa, Sığortaçı yalnız Sığortalıya aid olan ümumi qəza cavabdehlik payları nisbətində, gəminin tamamilə qəzaya düşməsi və ya heç bir məlumat alınmadan yox olması nəticəsində dəyən zərərlə görə məsuliyyət daşıyır. (Bu şərtlə ki, yuxarıda göstərilən hallar bu sığorta ilə təmin edilən risklərdən birinin baş verməsi nəticəsində meydana gəlmiş olsun).

Sığorta müqaviləsi xüsusi qəza franko (franko-sifarişçi müştəri tərəfindən ödənilən poçt teleqraf xərcləri) şərti ilə imzalandığı zaman, sığortaçı, aşağıdakı hadisələr nəticəsində baş vermiş, istər maddi, istərsə də xərclərdən ibarət olan ziyan və zərərə görə cavabdeh deyildir:

- Gəminin batması və ya sahilə çırpılması və yaxud torpaq və ya qum üstünə çıxması nəticəsində meydana gələn tamamilə və ya qismən xarab olmaları;
- Gəminin oturması, toqquşması, sabit və ya hərəkət edən bir cismə (buz da daxil olmaqla) toxunması;
- Yanğın, partlayış;
- Yüklün hansısa bir sığınma limanında boşaldılması, yükləmə, yenidən yükləmə və boşaltma zamanı bir və ya bir neçə bağlamanın tamamilə zərərə uğraması.

DİGƏR MÜDDƏALAR

19. HÜQUQUN VERİLMƏSİ

Sığorta ödənişi verildikdən sonra Sığortalının üçüncü şəxslərə qarşı olan iddia hüququ verilmiş sığorta ödənişi məbləğində Sığortaçıya keçir;

Sığortalı, Sığortaçının tələbinə əsasən bu barədə sığorta ödənişi qəbzində və yaxud bununla əlaqədar başqa bir sənəddə müvafiq qeyd etməlidir.

Bu şərtlər əsasında Sığortalının hüquqlarına sahib olmaq, ödənilmiş olan sığorta məbləği ilə məhdudlaşır.

20. XOŞ MƏRAMLILIQ ÖHDƏLİYİ

Tərəflər sığorta müqaviləsi imzalandığı və hüquqi qüvvədə olduğu müddət ərzində xoş məramlı olmalıdırlar. Sığortalı və yaxud sığorta müqaviləsini imzalamaq üçün onun tərəfindən təyin edilən şəxslər, müqavilə şərtlərinə təsir edə biləcək və onlara məlum olan bütün məlumatı, sığorta müqaviləsi imzalanmamışdan əvvəl Sığortaçıya bildirməyə görə məsuliyyət daşıyırlar. Bu şərtə əməl edilməməsi xoş məramlılıq prinsipinin pozulması kimi qəbul olunur. Sığortalı və yaxud sığorta müqaviləsini imzalamaq üçün onun tərəfindən təyin edilən şəxslər, özlərinin normal fəaliyyətləri əsnasında bilməli olduqları bütün məlumatı bilmiş hesab edirlər. Müqavilənin imzalanıb-imzalanmaması və ya şərtlərin dəqiqləşdirilməsi üçün qəbul ediləcək qərara təsir edən bütün amillər, riskin qiymətləndirilməsi baxımından əhəmiyyət daşıdıqlarına görə müqavilənin əsasını təşkil edən amillərdən hesab edilir və bu hallar Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi, «Sığorta fəaliyyəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun müddəaları ilə tənzimlənir.

21. MƏLUMAT VƏ XƏBƏRDARLIQ

Sığortalının məlumat və xəbərdarlıqları, Sığortaçıya və ya sığorta müqaviləsinin imzalanmasına vasitəçilik edən agentliyə sifarişli məktub vasitəsilə bildirilir.

Sığortaçının məlumat və xəbərdarlıqları Sığortalının sığorta şəhadətnaməsində göstərilən ünvanına, bu ünvan dəyişmişsə, sığorta şirkətinin mərkəzi ofisinə və ya sığorta müqaviləsinin imzalanmasına vasitəçilik edən agentliyə bildirilən son ünvana eyni formada çatdırılır.

Tərəflərə, imza etdirmək şərti ilə şəxsən təqdim olunan məktublar və ya teleqraf, teleks və ya faksla bildirilən xəbərdarlıq və məlumat da sifarişli məktub vasitəsilə bildirilən xəbərdarlıq və məlumat səviyyəsində hüquqi qüvvəyə malikdir.

22. KOMMERSİYA VƏ İS SİRLƏRİNİN QORUNMASI

Sığortaçı və ya onun səlahiyyətli nümayəndələri, bu müqavilənin bağlanması ilə əlaqədar Sığortalıya aid öyrəndikləri bütün kommersiya və iş sirlərinin gizli saxlanmaması nəticəsində Sığortalıya dəyəcək zərərə görə məsuliyyət daşıyırlar.

23. SƏLAHIYYƏTLİ MƏHKƏMƏ

Bu sığorta müqaviləsi ilə əlaqədar tərəflərin bütün fikir ayrılıqları, sığortaçının mərkəzi ofisinin yerləşdiyi ərazidə bu işə səlahiyyəti olan yerli məhkəmələr tərəfindən Azərbaycan Respublikası qanunlarına uyğun olaraq həll edilir.

24. MÜDDƏT

Sığorta müqaviləsi ilə əlaqədar bütün tələblər, Müştərək Qəza fədakarlığı öhdəlik payları istisna olmaqla, malın son təyinat məntəqəsinə çatdırılmasından etibarən iki il ərzində həll olunmazsa, vaxtı keçmiş hesab olunur. Bu müddət Müştərək Qəza fədakarlığı payları üçün bir ildir və dispaşanın hazırlanma tarixindən hesablanır.

25. XÜSUSİ ŞƏRTLƏR

Tərəflərin qarşılıqlı razılığına əsasən bu əsas şərtlərə əlavə ediləcək xüsusi şərtlər (klozlar) hüquqi baxımdan əsas şərtlərdən üstün hesab edilir.

Yük sığortası üzrə tarif dərəcələrinin əsaslandırılması

Tarif dərəcələri əsaslandırılarkən əvvəlcə netto-dərəcələr hesablanır. Netto-dərəcələrin hesablanmasında aşağıdakı məlumatlardan istifadə edilir:

1. Sığorta hadisəsinin baş verməsi ehtimalı(q) - 0,01;
2. Bir sığorta müqaviləsi üzrə orta sığorta məbləği(So) – 160000 manat;
3. Bir sığorta hadisəsi üzrə orta sığorta ödənişi(Sö) - 24000 manat;
4. Bağlanılacaq sığorta müqavilələrinin sayı(n) - 450.

Tn, Tə və Tr ilə müvafiq olaraq netto-dərəcəni, onun əsas hissəsini və risk üstəliyini işarə edək. Netto-dərəcənin əsas hissəsi 100 manat sığorta məbləğinə uyğun olaraq aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$T_{\text{ə}} = 100qS_{\text{ö}}/S_{\text{o}} = 100 \cdot 0,01 \cdot 24000 / 160000 = 0,15 \text{ manat}$$

Risk üstəliyini hesablamaq üçün təminat ehtimalını 0,98 götürək. Bu halda həmin ehtimala uyğun əmsal $a=2$ olur. Risk üstəliyi aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$T_{\text{r}} = 1,2T_{\text{ə}} \cdot ((1-q)/(nq))^{1/2} = 0,15 \cdot 1,2 \cdot ((1-0,01)/(450 \cdot 0,01))^{1/2} = 0,17 \text{ manat}$$

$$T_{\text{n}} = T_{\text{ə}} + T_{\text{r}} = 0,15 + 0,17 = 0,32 \text{ manat}$$

Tarif dərəcəsinin strukturu: netto-dərəcə - 70%, yüklənmə - 30%. O cümlədən, işlərin aparılması xərcləri - 28%, tarif mənfəəti - 2%.

Brutto-dərəcəni Tb ilə işarə edək. Onda brutto-dərəcənin hesablanması düsturuna əsasən

$$T_{\text{b}} = T_{\text{n}} / (1 - 0,3) = 0,32 / (1 - 0,3) = 0,46 \text{ manat.}$$

Yükün növündən, qablaşdırılmasından, hansı nəqliyyat vasitəsi ilə daşınmasından və s. amillərdən asılı olaraq baza tarif dərəcəsinə azaldıcı və artırıcı əmsallar tətbiq edilir. Ona görə də, yekun tarif dərəcəsi 0,1% - 2,5% aralığında dəyişir.